

Studiu de caz asupra diferențelor de abordare intervenite în restaurarea icoanelor

*Dr. Diana Mirea**

* Muzeul Județean „Aurelian Sacerdoțeanu” Vâlcea, Râmnicu Vâlcea, România, e-mail: scrociob_diana@yahoo.com.

Abstract: *Case study on the differences of approach in the restoration of icons.* No one piece is the same. In this article we tried to present in parallel two royal icons sisters with different problems and who needed different ways of restoration. The icon representing the Mother of God with the Infant and having a smaller missing surface was restored in a classical (school) manner. The icon depicting Jesus was restored in an archaeological way because the area left of it was much smaller.

Keywords: royal icons, restoration, techniques, wood icon, painting surface.

În acest articol ne-am propus să arătăm că restaurarea nu este niciodată la fel. Chiar dacă au fost făcute de același autor și au stat în aceleași condiții fiecare piesă e diferită, suferă degradări diferite și vor dicta modalități diferite de abordare în momentul intrării în restaurare.

Cauzele pot fi multiple. Microclimatul în care au stat (umiditatea și temperatura dar mai ales diferențele dintre acestea, iluminatul necorespunzător, poluarea, dăunătorii biologici) pot afecta foarte mult starea lor de conservare și amintim că în cazul nostru este vorba despre un suport multistratificat extrem de sensibil. Microclimatul local (circulația curenților de aer, un perete exterior etc.) cauzează degradări diferite, mai pronunțate sau mai puțin pronunțate. Modalitățile de etalare sau depozitare nu au fost aceleași pe parcursul timpului. Stă în natura materialelor să se descompună în materiile chimice din care au fost compuse, iar anumite vicii de tehnică contribuie și ele la o degradare diferită. Nu în ultimul rând omul poate produce daune unei piese în mod deliberat sau nu¹. Astfel, nu de puține ori intră în restaurare două piese surori dar având un grad de conservare diferit și deteriorări multiple în funcție de toate aceste cauze.

¹ Moldoveanu 2003, p. 8-26.

În cazul nostru este vorba despre două icoane împărățești postbrâncovenești pentru care, ținându-se seama de starea de conservare, s-a decis o manieră de restaurare diferită. Prima, cea la care am lucrat, reprezentând pe Maica Domnului cu Pruncul, a venit în atelier într-o stare de conservare precară, cu lemnul fragilizat datorită larvelor insectelor xilofage (la nivel superior a avut loc chiar o prăbușire a suportului), pierderea aderenței stratului pictural la suport creând numeroase lacune, depuneri punctuale de diferite proveniențe, zgârieturi și un strat de verni inegal frotat. Cea de-a doua, reprezentând pe Iisus Christos, am avut plăcerea de a o descoperi în atelier după restaurarea sa de către o altă persoană și a venit mult mai deteriorată. Judecând după aspectul restaurat se pare că cele două blaturi ce compun suportul se desprinseseră, avusese loc un atac xilofag ce cauzase prăbușiri ale lemnului, abia 20% din suprafața picturală își mai păstrase aderența la suport, etc.

Detaliu icoana Maica Domnului cu Pruncul înainte de restaurare

Pentru prima icoană, cea reprezentând pe Maica Domnului cu Pruncul, având mai multă suprafață picturală păstrată și fiind într-o stare mai bună de conservare, după efectuarea analizelor s-a hotărât o abordare clasică de restaurare. A fost în primul rând aplicată o foiță japoneză (consolidare profilactică), apoi a fost tratată preventiv împotriva agenților biodeteriogeni și a fost restaurat suportul. Completarea blaturilor a fost realizată de către restauratorul de lemn,

apoi completările au fost finisate iar suportul curățat cu o soluție apoasă - apă alcoolizată (10%) - și integrat cu baițuri în nuanță apropiată. Suprafața pictată a fost consolidată cu clei de pește (9%) prin metoda condensului, alternându-se presa caldă (spatula termoreglabilă) cu presa rece (marmură, săculeți cu nisip) până la evaporarea apei. Completarea stratificată a lacunelor a însemnat degresare, aplicarea unui lapte de chit, a chitului și finisarea la nivel. Completările din zonele cu decor incizat au fost finisate cu ajutorul instrumentelor medicale. Depunerile slab aderente și aderente punctuale sau sub formă de aglomerări și dispunere diversă, verniul care prezenta aglomerări și frotări de circumstanță, toate au dictat o curățare punctuală. Depunerile slab aderente au fost curățate cu o soluție de apă alcoolizată (10%). Aglomerările de verni și repictările au fost curățate cu un amestec de solvenți cu afinități la componentele verniului, acestea ducând la o disociere parțială a materialelor depuse care au fost îndepărtate prin mijloace mecanice. Intervenția de integrare cromatică s-a realizat cu un ton mai deschis și o tentă mai rece în culori pe bază de apă și un liant din categoria gumelor vegetale, zonele lacunare trecând în planul secund al vizionării².

Pentru icoana reprezentându-l pe Iisus, după efectuarea analizelor și din cauza stratului pictural desprins în proporție foarte mare, s-a hotărât o restaurare în manieră arheologică. Conform metodologiei, probabil odată asigurată suprafața pictată (consolidarea profilactică cu foiță japoneză și clei de pește 4%), piesa a fost biocidată preventiv cu un biocid cu spectru larg. La atelierul de restaurare lemn unitatea suportului a fost restabilită prin reînclieiere iar lacunele existente completate cu materiale compatibile. Pe verso și pe canturi, lemnul a fost curățat cu apă alcoolizată 10% și integrat cromatic cu baițuri în nuanțe apropiate. Urmând metodologia de lucru, suprafața pictată a fost consolidată cu clei de pește 9% prin metoda la cald. Diferența clară dintre cele două lucrări a fost dată de completarea stratifică a lacunelor, deoarece lipsa unui procent foarte mare din stratul pictural făcea imposibilă această operațiune fără a încălca principiile restaurării. Aceste completări au fost făcute doar pentru lacunele din interiorul suprafețelor picturale rămase o mare parte a feței pictate rămânând la nivelul suportului. Depunerile slab aderente și aderente au fost îndepărtate punctual, în funcție de suprafață. Prezentarea estetică finală a presupus tinarea fragmentelor din chitul original în

² Lucrarea a fost publicată în *Caietele Restaurării*, Mirea, Postolache 2019, p. 234-245.

culori pe bază de apă în nuanțe potrivite și integrarea în culori neutre a completărilor.

Așadar suntem în fața unei probleme complexe. Avem doar două exemple a două icoane surori făcute de același autor, cu aceleași materiale, care au stat în același lăcaș de cult timp îndelungat unde putem observa deja divesitatea deteriorărilor și amplexarea cu care pot fi atacate bunurile dar și metodologia de restaurare abordată care poate diferi foarte mult. În funcție de starea de conservare și de analize se va detalia metodologia de restaurare pe care fiecare restaurator o va argumenta pe baza principiilor științifice de restaurare. Fiecare piesă e unică și are nevoie de o restaurare adaptată nevoilor sale.

BIBLIOGRAFIE

Boldura 2013 – Boldura Ovidiu, *Pictura murală din nordul Moldovei. Modificări estetice și restaurare*, ed. ACS, București, 2013, p. 400 – 433.

Gómez 2004 – Gómez Luisa, *La restauración Examen científico aplicado a la conservación de obras de arte*, ed. Catedra (Grupo Anaia SA), Madrid, 2004.

Moldoveanu 2003 – Moldoveanu Aurel, *Conservarea preventivă*, ed. Centru Pentru Formare, Educație Permanentă și Managenent în Domeniul Culturii, București, 2003.

Mirea, Postolache 2019 – Mirea Diana, Postolache Dana Luminița, *Studiu metodologic de restaurare a unei icoane de secol XVIII din Țara Românească*, Caietele restaurării, ed. ACS, București, 2019.

